

Voorwoord

Tot nu toe is er in Vlaanderen steeds een heel beperkte visie gehanteerd op extreem-rechts, waarbij we ons zeer sterk toespitsten op racisme, neofascisme en ‘bloed-en-bodem’-standpunten. In dit boek suggereer ik dat we het begrip ‘extreem-rechts’ moeten uitbreiden naar die visies en standpunten die de erfenis van anderhalve eeuw sociale en emancipatorische strijd aanvallen, en die de erfenis van de Verlichting verwerpen. Die erfenis bestaat uit een reeks cruciale waarden: de grote liberale vrijheden die we in onze grondwet terugvinden en die tot enkele decennia geleden de consensus droegen van zowat alle politieke spelers in onze samenleving. Vandaag staan deze vrijheden onder zeer grote druk, en wordt het verdedigen van deze vrijheden de kern van een nieuwe linkse politiek.

Dit boekje schetst de contouren van een dergelijke politiek, en het vertrekt daarvoor van een courant beeld: dat van de zogenaamde ‘linkse kerk’. De rechtse retoriek spreekt immers al enkele jaren over een linkse elite die verantwoordelijk is voor het failliet van de multiculturele samenleving. Het is die linkse elite die de ware problemen steeds ontkend heeft, de zaken heeft laten escaleren en allerlei taboes heeft uitgeroepen wanneer het over migratie en migranten ging. Ik zal aantonen dat dit klinkklare nonsens is. Links heeft in dit land sinds 1989 geen invloed van belang gehad op de

ontwikkeling van het migrantenbeleid en in het dominante publieke debat daarover. Integendeel, er was een ‘rechtse kerk’ die het debat leidde en het beleid gestalte gaf. Links werd uiteengeslagen over dit thema, en van een linkse kerk die uit één mond sprak was eenvoudigweg geen sprake. Wanneer Angela Merkel, Nicolas Sarkozy en anderen spreken van het failliet van de multiculturele samenleving, dan hebben ze het in wezen dus over hun eigen falen. Het zijn de rechtse recepten die volkomen gefaald hebben. Links moet hieruit lessen trekken en nu een linkse kerk vormen.

Links moet dat doen, want het thema van de multiculturele samenleving wordt overwoekerd door een ruimer probleem: dat van de installatie van een radicale neoliberale orde in onze samenlevingen. De Europese Unie neemt daarin het voortouw, enthousiast gevolgd door de rechtse elites in de lidstaten. Die neoliberale orde zal ervoor zorgen dat steeds meer mensen ‘slecht geïntegreerd’ zullen zijn: iedereen die niet mee kan met de malle molen van een ultra-competitieve arbeidsmarkt zal in de problemen komen en riskeert af te drijven naar de sociale marge. In de neoliberale orde is de mens immers nog slechts een flexibele, competitieve arbeidskracht wiens leven ten dienste moet staan van de economische groei. Dat begrip is trouwens volledig verschoven. Eertijds was economische groei de motor voor de uitbouw van een welvaartsstaat; nu is het de motor voor de afbouw ervan, want ‘groei’ slaat enkel nog op de toename van de winsten van ondernemingen, en deze winsten hebben te lijden onder de grote ‘loonlast’ die de sociale zekerheid financiert. We zien hoe vanuit allerhande hoeken de samenleving in die zin wordt ingericht: als een ruimte waarin arbeid ten voordele van bedrijfswinsten het enige

doel is, en waarin die arbeid niet langer dient voor het opbouwen van een zekere welstand, sociale zekerheid, menselijke vrijheid, waardigheid of ontplooiing. De oude band tussen werken en de vruchten van het werk bestaat niet meer. Werken dient enkel om de rijkdom van de *winner*s in deze samenleving te vergroten en iedereen moet daarvoor alle mogelijke offers brengen.

Ik noem een dergelijke visie in dit boekje extreem-rechts. Wie een dergelijk samenlevingsmodel en mensbeeld voorstaat, die is extremistisch, radicaal, fundamentalistisch. Rechts zegt dat overigens ronduit over zichzelf: mensen als Geert Wilders, Bart De Wever of Filip Dewinter hebben er geen enkele moeite mee zichzelf als ‘radicaal’ te omschrijven, en ze spreken zonder omwegen over een ‘rechtse revolutie’ die de samenleving zal hervormen. Margaret Thatcher zei dertig jaar geleden al dat de samenleving niet bestaat. In het wereldbeeld van de nieuwe neoliberale leiders wordt de samenleving eenvoudigweg afgeschaft. En dat gebeurt terwijl deze lieden onophoudelijk woorden als ‘vrijheid’ en ‘democratie’ in de mond nemen.

Links moet daarom ook de samenleving heruitvinden. Minder dan dat zal niet volstaan. Het is tijd dat links zich organiseert en werkvormen onderzoekt die tegen de lawine van extreem-rechtse propaganda en agitatie op kunnen. We moeten algemene problemen aankaarten en zo de verdeel-en-heerspolitiek van het verleden tenietdoen. Het migrantenvraagstuk is het schoolvoorbeeld van een dergelijke verdeel-en-heerspolitiek. Links kan nu aantonen dat het beste migrantenbeleid bestaat uit een goed algemeen beleid, een politiek die zich op de grote mechanismen in onze samenleving richt en die de grote waarden waarop ze steunt, heront-

dekt en vooropstelt. Het beste migrantenbeleid is een goed werkende en volwaardige democratie.

Om dit laatste punt scherp te stellen heb ik in dit boek een theoretische uitsmijter opgenomen, een essay ‘Democratie, gelijkheid en draagvlak’, geschreven naar aanleiding van de Links-Rechts debatten in juni 2011, waarin ik het samen met ex-premier Jean-Luc Dehaene had over de toestand van onze democratie. In het essay kijk ik even achterom naar de moeder van alle klassiekers wanneer het over democratie gaat: Alexis de Tocquevilles *Over de democratie in Amerika*. Ik doe dat omdat weinig begrippen zo frequent en zo grotesk verminkt worden als het begrip ‘democratie’ – zij die dit woord het meest gebruiken lijken er het minst de betekenis van te begrijpen. Als we de samenleving moeten heruitvinden, en als we die samenleving willen heruitvinden als een ware democratie, dan mogen we wel wat aandacht schenken aan de oorspronkelijke betekenis van democratie, en aan de afstand tussen die betekenis en degene die men daar vandaag aan geeft.

In tegenstelling tot eerdere boeken is dit een optimistisch werk, een boek waarin ik oproep tot activisme, tot links zelfvertrouwen en tot zorg voor de democratische samenleving. Ik laat me daartoe inspireren door twee vrienden met wie ik vele jaren terug de ruwe zee van het publieke debat bevoer en aan wie ik dit boek opdraag: Albert Martens en Jef Verschueren. Ik reik het boekje echter aan een nieuwe generatie aan: de jonge veulens die her en der in de samenleving een heel nieuw type van activisme ontwikkelen en beoefenen. Ik hoop dat ze in dit boekje wat nuttige lijnen

voor actie vinden, en dat het hen, door achterom te kijken, beter vooruit leert kijken. Ze zijn daar volop mee bezig.

De eerste hoofdstukken van dit boek verschenen in april 2011 als e-boek op www.kifkif.be, onder de titel 'Links van de kerk'. Ik dank Ico Maly en zijn team voor het enthousiasme en de vakkennis waarmee ze me deze primeur hebben bezorgd. De voorbereiding van dit ruimere boek verliep zoals steeds in nauwe samenspraak met Pika – de motor achter zowat alles wat ik over deze thema's schrijf – en Jos Hennes en Thomas Blommaert van EPO. Christophe Callewaert en Han Soete van DeWereldMorgen.be waren op veel punten uitstekende medespelers; Karim Zahidi van de Ronde Tafel van Socialisten en de leden van de Vooruitgroep – met name Eric Corijn en Erik Swyngedouw – voorzagen in uitstekende munitie voor dit werk.

Links heeft zich gedurende jaren in de marge van de politieke en sociale actie bevonden; ik schrijf dit boek op een moment dat we een nieuwe dynamiek zien, een nieuwe dialoog tussen progressieve mensen en groeperingen. Op zich betekent dat nog niets, maar het is een teken van hoop. Van hoop naar actie: die stap moet gezet worden, en we moeten hem zetten via een noodzakelijk tussenpunt – kennis, begrip. Ik hoop dat dit boek daarvoor wat nuttige stof levert.

Berchem, september 2011